

Percepcija kvalitete komuniciranja i mogućnost obrazovanja učenika pripadnika manjinskih i većinskih nacionalnih grupa

---

Talan, Patricija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:211:558637>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported](#) / [Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerađivanja 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-21**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN**

Patricija Talan

**Percepcija kvalitete komuniciranja i
mogućnosti obrazovanja učenika
pripadnika manjinskih i većinskih
nacionalnih skupina**

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Patricija Talan

Matični broj: 44749/16-R

Studij: Ekonomika poduzetništva

**Percepcija kvalitete komuniciranja i
mogućnosti obrazovanja učenika
pripadnika manjinskih i većinskih
nacionalnih skupina**

ZAVRŠNI RAD

**Mentorica: izv. prof. dr.
sc. Violeta Vidaček-Hainš**

Varaždin, rujan 2019.

Patricija Talan

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autorica potvrdila prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

U Republici Hrvatskoj veliki je broj nacionalnih manjina. Zbog toga je svakodnevni odnos Hrvata s nacionalnim manjinama uobičajen. Njihov odnos i komunikacija započinje već u ranoj životnoj dobi. S obzirom na to cilj ovog završnog rada je istražiti odnos i komunikaciju djece većinske nacionalnosti s djecom pripadnika nacionalne manjine. Prikupiti informacije kako se odvija dan u školi i kakvo je stajalište profesora prema radu u školi s više nacionalnih skupina. Istraživanje se odvijalo u školi gdje je prisutan veliki broj djece pripadnika romske nacionalnosti. Kao mjerne instrumente za potrebe završnog rada korištena je anketa koju su ispunjavali učenici te škole. Također, proveden je intervju među nastavnicima iste škole te uspoređeni rezultati.

Ključne riječi: nacionalne manjine, obrazovanje, komunikacijski odnosi

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Nacionalna struktura Hrvatske.....	2
2.1. Razmještaj i sastav stanovništva.....	2
2.2. Nacionalne manjine.....	2
2.3. Hrvatsko zakonodavstvo o pravima nacionalnih manjina.....	4
2.3.1. Romi kao nacionalne manjine u Hrvatskoj.....	4
3. Obrazovanje u Republici Hrvatskoj.....	6
3.1. Hrvatski obrazovni sustav.....	6
3.2. Zastupljenost nacionalnih manjina u obrazovanju.....	7
4. Istraživačke metode.....	8
4.1. Cilj.....	8
4.2. Način provedbe istraživanja.....	8
4.3. Uzorak ispitanika.....	8
4.4. Mjerni instrumenti.....	8
5. Rezultati istraživanja i interpretacija.....	10
5.1. Kvantitativna analiza.....	10
5.2. Kvalitativna analiza intervjua.....	20
6. Zaključak i primjena.....	23
7. Suglasnosti.....	25
8. Primjer mjernih instrumenata.....	27
8.1. Anketa.....	27
8.2. Pitanja za intervju.....	29
9. Popis literature.....	30
Popis grafova.....	31

1. Uvod

Komunikacija je važan dio svakodnevice svakog čovjeka. Tako se prenose željene informacije te se dolazi u kontakt s drugim osobama. Razvijena je od najranije dobi čovjeka te se je svaki čovjek razvija i unapređuje kroz život. Razvojem govora i jezika kroz godine komunikacija je olakšana i povećana. Različiti materinji jezici ponekad stvaraju prepreke u komunikaciji.

Republika Hrvatska je država u kojoj uz većinsko stanovništvo hrvatske nacionalnosti, također živi veliki broj nacionalno manjinskog stanovništva. Izvan svojih domova ljudi su svakodnevno okruženi većim brojem ljudi te izloženi, svjesno ili nesvjesno, verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji. To su mjesta poput: ulice, trgovine ili škole gdje je i provedeno istraživanje za ovaj završni rad.

Istraživanje je provedeno u osnovnoj školi gdje se školuju i surađuju učenici i učenice većinske i manjinske nacionalne pripadnosti. Anketa je provedena među učenicima kako bi se ispitalo njihovo mišljenje te kako se oni osjećaju u okruženju kojem provode svoje dane. Putem Intervjua, na čija su pitanja odgovarali nastavnici iste škole, željelo se ispitati kako oni vide situaciju kroz svoj rad.

2. Nacionalna struktura Hrvatske

Hrvatska je zemlja u kojoj osim uz pripadnike većinske nacionalne skupine, također žive pripadnici manjinskih nacionalnih skupina. Prema popisu stanovništva koji je proveden 2011. godine popisano je 4.284.889 stanovnika u Republici Hrvatskoj. Od toga je popisano 328.738 pripadnika nacionalnih manjina.

2.1. Razmještaj i sastav stanovništva

Prema provedenom popisu stanovništva 2011. godine popisano je 328.738 nacionalnih manjina. U Republici Hrvatskoj to su: Srbi 186.633 (4,36%), Bošnjaci 31.479 (0,73%), Talijani 17.807 (0,42%), Albanci 17.513 (0,41%), Romi 16.975 (0,40%), Mađari 14.048 (0,33%), Slovenci 10.517 (0,25%), Česi 9.641 (0,22%), Slovaci, 4.753(0,11%), Crnogorci 4.517 (0,11%), Makedonci 4.138 (0,10%), Nijemci 2.965 (0,07%), Rusini 1.936 (0,05%), Ukrajinci 1.878 (0,04%), Rusi 1.279 (0,03%), Austrijanaca 297 (0,01%), , Bugara 350 (0,01%), Poljaka 672 (0,02%), Židovi 509 (0,01%), Rumunji 435 (0,01%), Turci 367 (0,01%) i Vlasi 29 (0,00). Iz navedenih podataka vidljiv je udio svake nacionalne skupine te da su Srbi najbrojnija manjinska skupina u Republici Hrvatskoj. (Središnji državni portal (bez dat.))

Također, prema popisu stanovništva iz 2011. godine u svim županijama prevladavaju Hrvati kao većinska nacionalna skupina. Srbi su najbrojnija manjinska skupina u većini županija. U Krapinsko-zagorskoj županiji najbrojnija manjinska skupina su Slovenci, u Istarskoj županiji Talijani, u Međimurskoj županiji najbrojnija manjinska skupina su Romi te u Varaždinskoj županiji uz srpsku nacionalnu skupinu, jednak je broj romske nacionalne skupine. (Središnji državni portal (bez dat.))

2.2. Nacionalne manjine

Nacionalna manjina je skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njeni članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i žele ih očuvati.

U Republici Hrvatskoj pripadnici nacionalnih manjina imaju propisana pravila te ima se osigurana ravnopravnost. Propisana pravila su sljedeća:

1. služenje svojim jezikom i pismom u privatnom i javnom životu
2. pravo na odgoj i obrazovanje na svom jeziku i pismu u školskim ustanovama

3. na područjima Republike Hrvatske u kojima su pripadnici nacionalnih manjina tradicionalno ili u znatnijem broju naseljeni imaju pravo na očuvanje tradicijskih naziva i oznaka te davanje naziva naseljima, ulicama i trgovima, imenima osoba i događaja od značaja za povijest i kulturu nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj

4. slobodna uporaba znamenja i simbola nacionalnih manjina i obilježavanje praznika nacionalnih manjina

5. pravo na očitovanje svoje vjere te na osnivanje vjerskih zajednica zajedno s drugim pripadnicima te vjere

6. sudjelovanje u javnom životu i upravljanju lokalnim poslovima putem vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili može ugroziti njihov opstanak, ostvarivanje prava i sloboda

7. samoorganiziranje i udruživanje radi ostvarivanja zajedničkih interesa

8. zastupljenost u predstavničkim i izvršnim tijelima na državnoj i lokalnoj razini, te u upravnim i pravosudnim tijelima

(Središnji državni portal (bez dat.))

Deklaracija o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama najvažniji je dokument Ujedinjenih naroda kojim se propisuju i štite prava nacionalnih manjina. Donesen je 1992. godine od strane Generalne skupštine UN-a. Dokument se odnosi na sve države članice UN-a te propisuje usvajanje svih mjera za zaštitu egzistencije nacionalnih manjina. Ostali dokumenti kojim se također ističu prava nacionalnih manjina su: Povelja Ujedinjenih naroda (1945.), Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.), Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948.), Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.), Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.), Deklaracija o ukidanju svih oblika netolerancije i diskriminacije temeljene na religiji i vjerovanju (1981.) i Konvencija o pravima djeteta (1989.). Osim Ujedinjenih naroda, dokumente o pravu i zaštiti nacionalnih manjina donosi i Vijeće Europe. To su sljedeći dokumenti: Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.), Europska socijalna povelja (1961.), Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima (1992.) i Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina (1994.). Također, donesene su dvije direktive. Prva je direktiva o zabrani diskriminacije i druga o jednako tretmanu pri zapošljavanju. (Državni zavod za statistiku (bez dat.))

2.3. Hrvatsko zakonodavstvo o pravima nacionalnih manjina

U prosincu 1991. godine donesen je prvi Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih ili nacionalnih zajednica ili manjina te je 2000. godine došlo do izmjena u zakonu. Iste godine donesena su dva zakona kojim je regulirana upotreba jezika manjinskih nacionalnih skupina. To su Zakon o pravu na obrazovanje nacionalnih manjina i Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina. U skladu sa zakonskom zajamčenosti političke predstavljenosti u Saboru te lokalnoj i područnoj samoupravi, donesen je Zakon o izboru zastupnika u Hrvatskom Saboru. Tim zakonom predstavnicima 22 nacionalne manjine dodjeljuje se osam zastupničkih mjesta, za koje se izbori vrše u posebnoj izbornoj jedinici. Pripadnicima nacionalnih manjinskih skupina koji imaju više od 1,5% stanovnika u ukupnom stanovništvu Hrvatske jamči se minimalno jedno, a najviše tri zastupnička mjesta. Nacionalne manjine koje imaju zastupljenost manju od 1,5% biraju najmanje četiri zastupnika pripadnika nacionalnih manjina zajedno. Erdutski sporazum također je važni dokument vezan uz nacionalne manjine. Odnosi se na Slavoniju.

U prosincu 2002. godine donesen je Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina čime je došlo do izmjene njihove zastupljenosti u Saboru te im se jamči zastupljenost u upravim i pravosudnim tijelima. Prema izmjenama osigurana su osam zastupničkih mjesta. (Erceg, 2005.)

2.3.1. Romi kao nacionalne manjine u Hrvatskoj

Romska nacionalna skupina se vrlo razlikuje od socijalne i kulturne okoline, ali mnoga iskustva njihove kulture i tradicija se gube. Oni su zaseban narod bez vlastitog teritorija. Imaju svoju povijest, jezik i kulturu. Poznati su kao nomadski narod te trenutno žive na tradicionalan romski način. Svojim obrtom i razvojem načina života bili su udaljeni od ostatka populacije. Često se kao temu o Romima uz njihovu integraciju u društvu spominje i njihovo obrazovanje. Prema dosadašnjim istraživanjima pokazano je da imaju niži stupanj obrazovanja u odnosu na ostale nacionalne skupine. (Štambuk, 2000.)

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Romi su peta nacionalna skupina prema udjelu zastupljenosti nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Oni su socijalno najugroženija manjina te ih većina živi od socijalne pomoći zbog velikog broja nezaposlenih Roma. Vlada je u lipnju 2003. godine izradila Nacionalni program za Rome kako bi im se poboljšali uvjeti života. Nakon tog programa slijedio je dugi niz programa koji bi Romima

omogućio život bez diskriminacije kako u svakodnevnom životu tako i u unapređenju društvenog i kulturnog života. (Erceg, travanj 2005.)

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina izdao je prijedlog pod nazivom Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. godine do 2020. godine. Pri njezinom sastavljanju pomogla su iskustva drugih zemalja koje također rješavaju problem s Romima. Strategija se temelji na odredbama međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i pravima nacionalnih manjina. Sadrži ciljeve postavljene za smjernice kreiranja javnih politika te je povezana na svim razinama sa socijalnim uključivanjem. Na taj način nastoji se pomoći Romima u unapređenju životnih uvjeta i potaknut proces odlučivanja u zajednici. Strategija se, također, temelji na Deset zajedničkih temeljnih načela o uključivanju Roma. Načela su: konstruktivne, pragmatične i nediskriminatorne politike; eksplicitno, ali ne i isključivo usmjerenje; interkulturalni pristup; usmjerenost ka uključivanju u maticu; svijest o rodnoj dimenziji; prijenos politika temeljenih na dokazima; uporaba instrumenata EU; uključivanje regionalnih i lokalnih vlasti; uključivanje civilnog društva; i aktivno sudjelovanje Roma. Usporedbom Strategije i Nacionalnog programa za Rome, vidljive su novine. Glavna područja koja obuhvaća Strategija su: obrazovanje, zapošljavanje i uključenost u gospodarski život, zdravstvena zaštita, socijalna skrb, prostorno uređenje, stanovanje i zaštita okoliša, uključivanje u društveni i kulturni život, udruge te statusna rješenja, suzbijanje diskriminacije i pomoć u ostvarivanju prava. U Strategiji se navodi: „Opći cilj postavljen Strategijom jest poboljšati položaj romske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj smanjivanjem višedimenzionalnog socio-ekonomskog jaza između romske i ostalog stanovništva te na usklađen, otvoren i transparentan način postići potpuno uključivanje Roma u sve segmente društva i zajednice.“ (Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, bez.dat.)

(Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, bez.dat.)

3. Obrazovanje u Republici Hrvatskoj

Obrazovanje je sastavni dio života svake osobe. Počinje već u ranoj dobi djeteta te traje određen niz godina ovisno o stupnju obrazovanja. Provodi se u obrazovnim ustanovama kroz određene nastavne sadržaje. Obrazovanje pruža znanja koje priprema osobu za rad ili obavljanje neke djelatnosti. U ovom poglavlju objasniti će se obrazovni sustav u Hrvatskoj i zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u obrazovanju.

3.1. Hrvatski obrazovni sustav

Obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj započinje s predškolskim odgojem u predškolskim ustanovama. Pod osnovnim obrazovanjem smatra se upisivanje i završavanje osnovne škole koje je obvezno za svakoga te ga djeca započinju sa šest i pol godina. Nakon završenog osnovnog obrazovanja pruža se mogućnost srednjeg obrazovanja koje započinje upisom u srednju školu te nije obvezno. Pravo stječu svi koji su završili osnovnu školu i upise u srednju školu provodi Nacionalnim informacijskim sustavom prijava i upisa u srednje škole (NISpuSŠ). Programi obrazovanja imaju različitu dužinu trajanja te različiti obrazovni program. Srednja škola može trajati tri, četiri ili pet godina. Neke strukovne škole mogu trajati i manje od tri godine. Srednje obrazovanje završava polaganjem državne mature ili obranom završnog rada u strukovnim školama. S obzirom na obrazovni program srednjoškolsko obrazovanje se dijeli na gimnazije, strukovne škole i umjetničke škole. Gimnazijski program je općeobrazovni program koji traje četiri godine. Strukovne škole mogu biti industrijske, tehničke i obrtničke, dok su umjetničke škole glazbena, likovna i plesna. (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MOŽ (bez dat.))

Završetkom srednje škole slijedi također neobavezno visoko obrazovanje. Ono se provodi na visokim učilištima te se razlikuju sveučilišni i stručni studiji. Visoka učilišta su fakulteti, veleučilišta, visoke škole te umjetničke akademije. Njihov rad potrebno je bilo uskladiti stoga je 2005. godine zbog Europskog sustava visokog obrazovanja visoko obrazovanje usklađeno Bolonjskim procesom. Prema stupnju sveučilišni studiji mogu biti preddiplomski, diplomski i poslijediplomski. Završetkom preddiplomskog studija u trajanju od tri do četiri godine stječe se titula prvostupnika (univ.bacc.). Završetkom diplomskog studija u trajanju od jedne ili dvije godine stječe se titula magistra (mag.). Poslijediplomskim studijem u trajanju od tri godine stječe se akademski stupanj doktora znanosti (dr.sc.) ili stupanj doktora umjetnika (dr.art.). Poslijediplomski studij završava obranom doktorskog rada. Sveučilišni studij i stručni studij razlikuju se i po obrazovanju koje studenti stječu. Sveučilišni studij pruža studentima znanje za obavljanje poslova u znanosti, visokom obrazovanju, u poslovnom

svijetu, javnom sektoru i društvu. Stručni studij pruža znanje i vještine za rad stručnih zanimanja. Traje dvije do tri godine. Titule koje je moguće ostvariti su: stručni prvostupnik (bacc.), stručni specijalist (struč.spec.) i sveučilišni specijalist uz naznaku struke (univ. spec.). (Hrvatska.eu (bez dat.))

3.2. Zastupljenost nacionalnih manjina u obrazovanju

Hrvatska je zemlja u kojoj živi više različitih nacionalnih skupina. Svakodnevno su pripadnici većinskih i manjinskih nacionalnih skupina u kontaktu ili istom okruženju te razvijaju odnose i komunikaciju. Tako je i u obrazovanju. U Republici Hrvatskoj propisana su prava za odgoj i obrazovanje nacionalnih manjina.

U skladu s Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina te Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina pripadnici nacionalnih manjina stječu pravo na odgoj i obrazovanje na materinskom jeziku i pismu. To vrijedi kroz sve stupnjeve obrazovanja. Kako bi se ta prava i ostvarila postoje tri modela kroz koja se provode te oni sami odabiru model. U modelu A nastava se provodi samo na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Modelom B nastava se provodi dvojezično te u modelu C njeguje se jezik i kultura. Također, propisani su posebni oblici školovanja. U prvom obliku nastave jezik nacionalne manjine uči se kao jezik sredine. Pruža se mogućnost ljetne i zimske škole te dopunsko-konzultativne nastave. Propisani su i posebni programi za učenike romske nacionalnosti, za uključivanje njihove populacije u odgojno-obrazovni sustav. (MOŽ (bez dat.))

Pripadnici talijanske, srpske i mađarske nacionalnosti u osnovnim i srednjim školama obrazovanje provode prema modelu A, dok pripadnici češke nacionalnosti modelom A obrazuju se u osnovnim školama. Za navedene nacionalnosti propisani su nastavni programi. Prema modelu B pripadnici mađarske i srpske nacionalnosti obrazuju se u osnovnim školama, a pripadnici češke nacionalnosti u srednjim školama. Nadalje, modelom C pripadnici albanske, austrijske, njemačke, češke, hebrejske, mađarske, makedonske, poljske, ukrajinske, ruske, slovačke, slovenske i srpske nacionalnosti obrazuju se u osnovnim školama. Pripadnici češke, srpske i talijanske nacionalnosti provode obrazovanje modelom C u srednjim školama. (B. Lazić, T. Aparac-Jelušić, 2018.)

4. Istraživačke metode

U ovom poglavlju navest će se cilj istraživanja, uzorak ispitanika te mjerni instrumenti. Objasnit će se kako je istraživanje provedeno kroz koje načine ispitivanja i tko su bili ispitanici. Također, navest će se mjesto provođenja istraživanja.

4.1. Cilj

Cilj ovog istraživanja je ispitati i utvrditi kvalitetu komunikacije i mogućnosti obrazovanja u obrazovnom sustavu. Odnos između učenika međusobno te odnos učenika i nastavnika. Razlikuje li se njihov odnos i komunikacija s obzirom na nacionalnu pripadnost. Također, intervjuiranjem nastavnika ispitati njihovo mišljenje i iskustva u radu u takvom okruženju te kako oni vide međusobni odnos učenika i učenica različite nacionalne pripadnosti.

4.2. Način provedbe istraživanja

Istraživanje se provelo u obrazovnoj ustanovi, odnosno u jednoj osnovnoj školi u Kutini. Škola je odabrana kao mjesto provođenja istraživanja jer dugi niz godina školu pohađaju učenici i učenice različitih nacionalnosti.

4.3. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika putem ankete sastoji se od 44 učenika osnovne škole. U uzorku zastupljeni su i djevojčice i dječaci sedmog i osmog razreda osnovne škole.

Uzorak ispitanika putem intervjua sastoji se od deset učiteljica i učitelja u istoj osnovnoj školi u kojoj su anketirani učenici. Intervjuirani učitelji su u dobi između 29 godina starosti i 54 godine starosti.

4.4. Mjerni instrumenti

U istraživanju kao mjerni instrument koristila se anketa i intervju. Anketa se sastoji od 15 pitanja tako da se ispita komunikacija i odnos učenika i učenica u školi te njihovo druženje u krugu različitih nacionalnih skupina. Pitanja su koncipirana tako da se zaokruži jedan od

ponuđenih brojeva na skali od 1 do 5. Broj 1 označava potpuno ne slaganje, dok broj 5 označava slaganje u potpunosti.

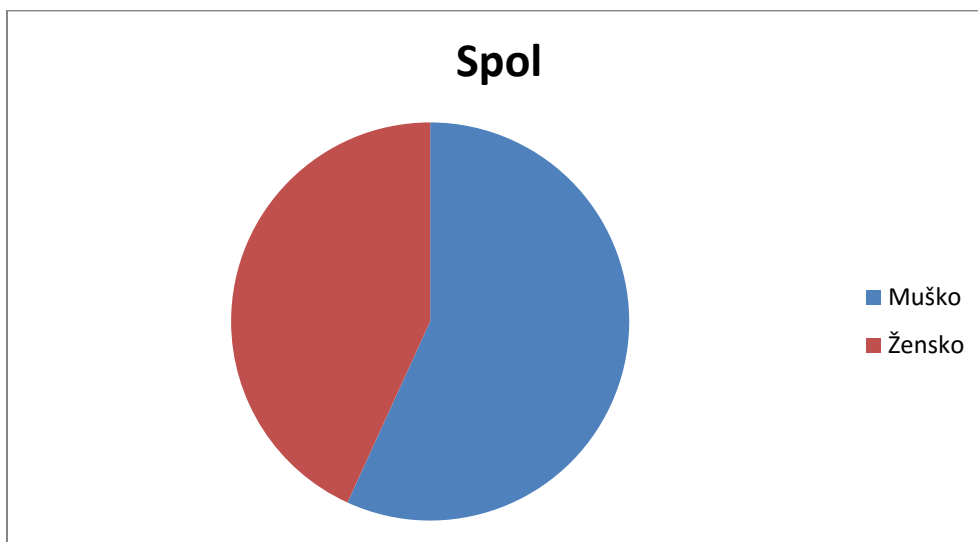
Intervju se sastoji od osam pitanja. Pitanja su sastavljena za nastavnike škole u kojoj je provedena anketa. Sastavljena su tako da ispituju dosadašnja iskustva učitelja u radu s različitim nacionalnim skupinama te kako bi nastavnici jasnije opisali kao izgleda jedan dan provođenja nastave u školi. Istraživanje je u potpunosti anonimno i dobrovoljno.

5. Rezultati istraživanja i interpretacija

U petom poglavlju iznijet će se rezultati istraživanja. U prvom djelu putem grafova, kvantitativnom analizom, objasnit će se rezultati ankete. Usporedit će se dobiveni rezultati. U drugom dijelu analizirat će se rezultati dobivani putem razgovora s nastavnicima, odnosno podaci dobiveni intervjuiranjem. Navest će se podudaranje i razlike u dobivenim odgovorima.

5.1. Kvantitativna analiza

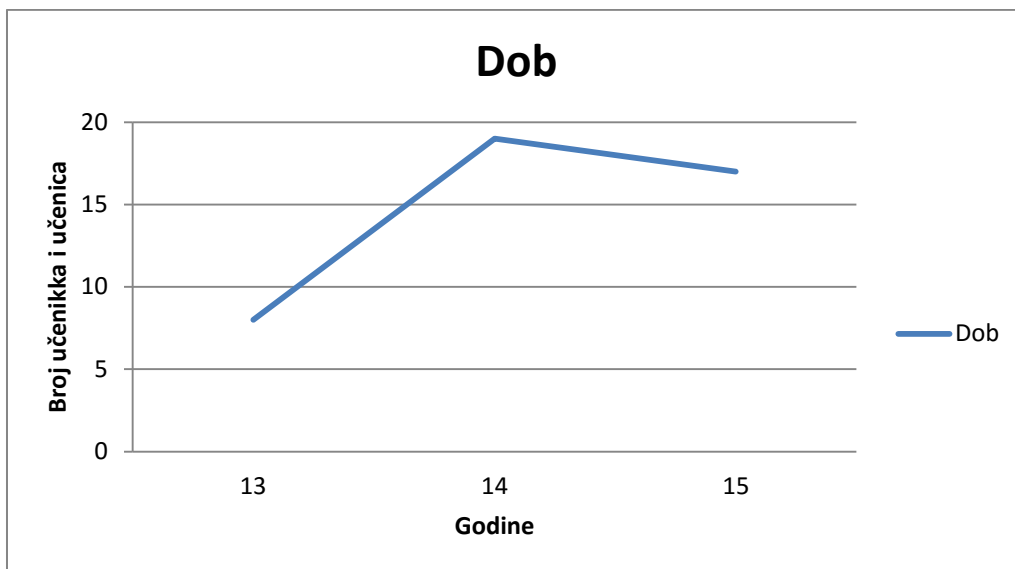
Ukupno je anketirano 44 učenika, od kojih je 25 učenika i 19 učenica. Odnosno, u uzorku ispitanika zastupljeno je 57% učenika te 43% učenica. Jasno se vidi da je anketirano više učenika nego učenica.

Graf 1: Podaci o spolu (Vlastita izrada)

Dob ispitanika je između 13 i 15 godina. U dobi od 13 godina zastupljeno je 8 učenika i učenica. Najviše je ispitano učenika u dobi od 14 godina. U uzorku je 19 učenika i učenica u dobi od 14 godina. Ostatak ispitanika, njih 17, ima 15 godina.

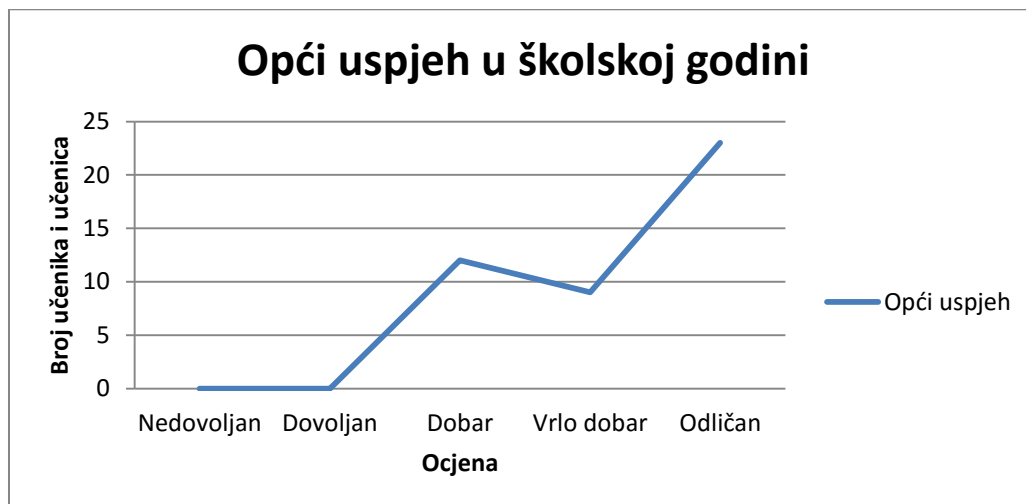
Graf 2: Podaci o dobi ispitanika (Vlastita izrada)

Anketa je provedena među učenicima koji su pri kraju osnovnoškolskog obrazovanja pošto su stariji te bolje razumiju temu istraživanja. Stoga je istraživanje provedeno samo u sedmim i osmim razredima osnovne škole. Anketu je ispunilo 19 učenika i učenica iz sedmog razreda te 25 učenika i učenica iz osmog razreda.

Graf 3: Podaci o pohađanju razreda (Vlastita izrada)

Od 44 ispitanika niti jedan učenik ili učenica nisu završili razred s ocjenom nedovoljan ili s ocjenom dovoljan. S ocjenom dobar razred je završilo dvanaest učenika. Devet učenika završilo je razred s ocjenom vrlo dobar, dok ih je najveći broj završilo razred s ocjenom odličan.

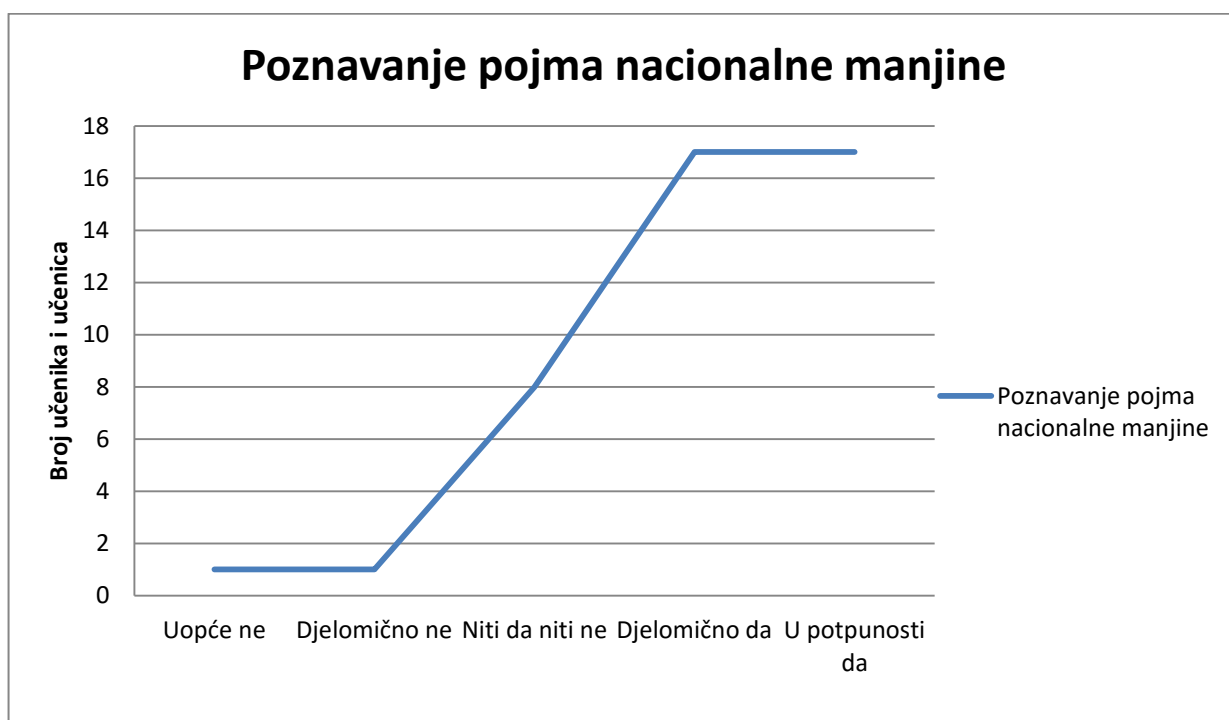
Graf 4: Podaci o općem uspjehu (Vlastita izrada)

Svakodnevno smo u okruženju više različitih nacionalnih skupina. Tako je i u školi među učenicima. U uzorku ispitanih učenika i učenica u školi nalaze se dvije nacionalne skupine. To su hrvatska kao većinska nacionalna skupina te romska kao manjinska nacionalna skupina. Stoga je anketom dobiven rezultat od 70% hrvatske nacionalne skupine i 30% romske nacionalne skupine. Među ispitanicima nije bilo pripadnika drugih nacionalnih skupina. Prema rezultatima jasno se vidi da u razredima prevladavaju učenici koji su pripadnici većinske nacionalne skupine.

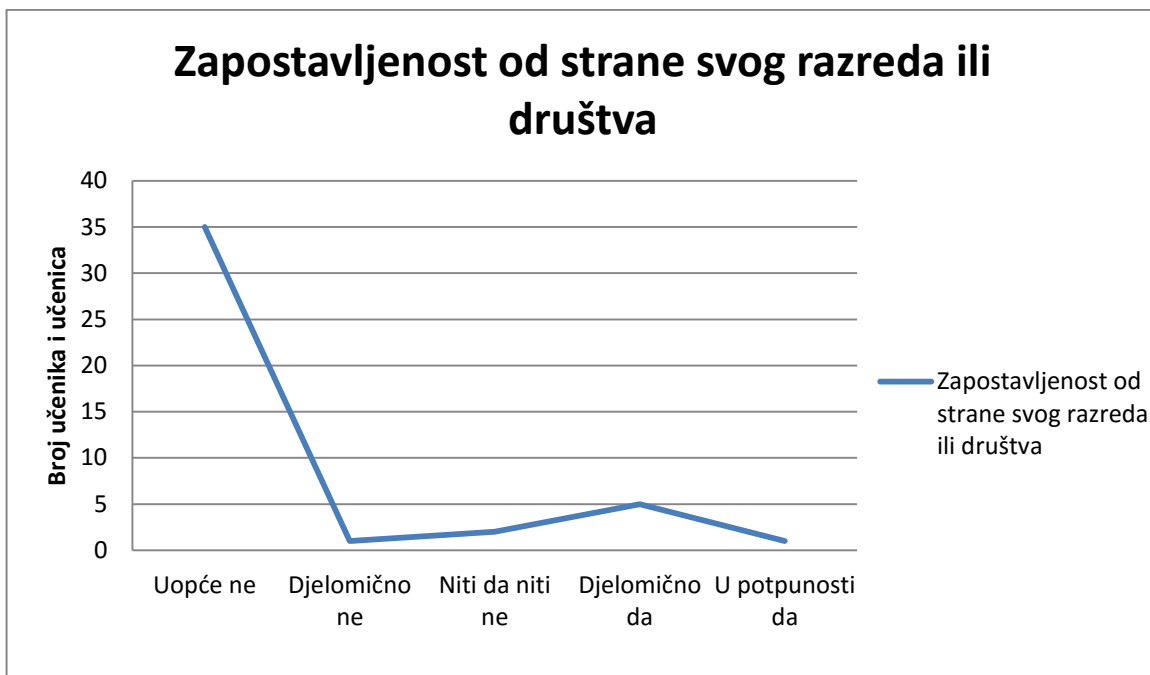
Graf 5: Podaci o nacionalnoj pripadnosti (Vlastita izrada)

Od 44 ispitanika samo jedna osoba izjasnila se kako uopće nije upoznata sa značenjem pojma nacionalne manjine te jedna osoba kako djelomično nije upoznata sa značenjem. Sedamnaest osoba izjasnilo se da je djelomično upoznata sa značenjem pojma. Također, sedamnaest osoba u potpunosti su upoznati s pojmom. Ostalih osam osoba niti poznaje niti ne poznaje pojam.

Graf 6: Rezultati o poznavanju pojma nacionalne manjine (Vlastita izrada)

Na pitanje o osjećanju zapostavljenosti od strane svog razreda ili društva jasno se ističe da se najviše ispitanih učenika i učenica uopće ne osjeća zapostavljeno u školi. Njihov postotak iznosi 80%.

Graf 7: Rezultati o zapostavljenosti učenika u školi od strane prijatelja (Vlastita izrada)

Također, na pitanje o osjećaju zapostavljenosti od strane prijatelja, najviše ispitanika odgovorilo je isto kao i na prethodno pitanje. Uopće se ne osjeća zapostavljeno od strane prijatelja 35 učenika i učenica.

Graf 8: Rezultati o zapostavljenosti učenika izvan škole od strane prijatelja (Vlastita izrada)

Odgovori na pitanje o tome koliko je lijepo vrijeme provedeno u školi, razlikuju se među učenicima. Najviše, njih petnaest, odgovorilo je kako se djelomično lijepo osjećaju u školi. Najmanje ispitanika odgovorilo je kako se uopće ne osjeća lijepo u školi.

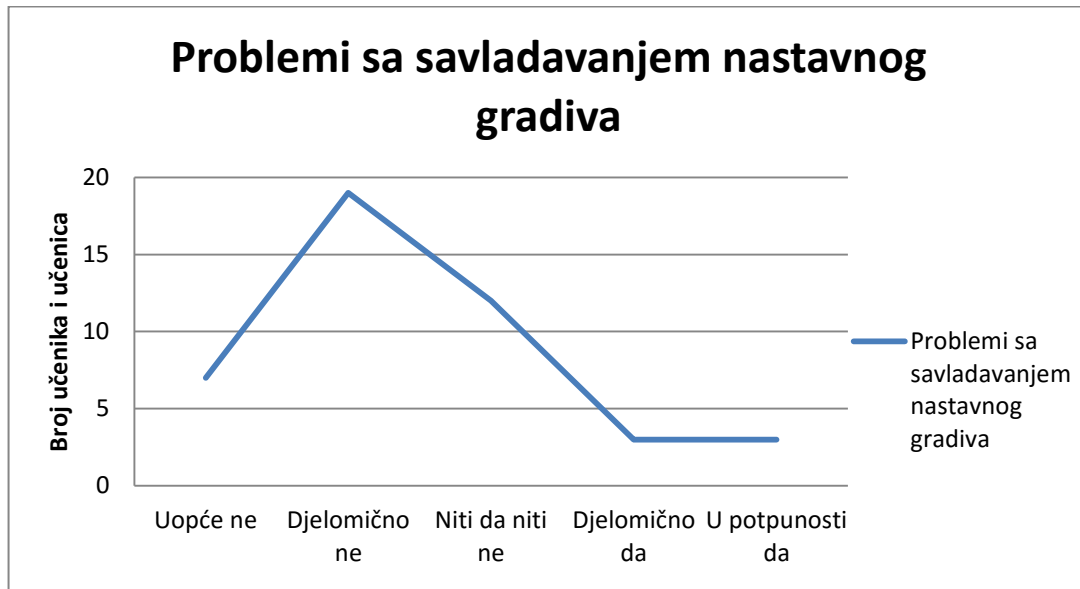
Graf 9: Rezultati o osjećaju ugodnosti u školi (Vlastita izrada)

Sljedećim pitanjem željelo se ispitati koliko su učenici aktivni te koliko sudjeluju na nastavi. Rezultati pokazuju da su učenici vrlo aktivna na nastavi. To pokazuju rezultati po kojima su 22 učenika odgovorila kako su djelomično aktivni na nastavi. Odnosno, 12 učenika izjasnilo se kako su u potpunosti aktivni na nastavi.

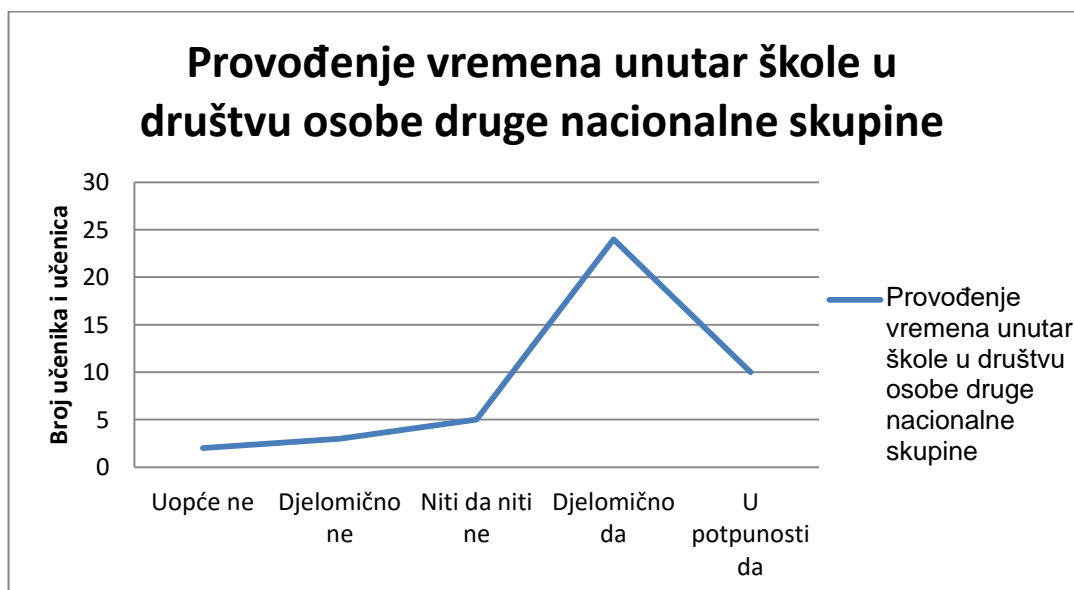
Graf 10: Rezultati o aktivnosti učenika na nastavi (Vlastita izrada)

Na aktivnost na nastavi nadovezuje se iduće pitanje o problemu savladavanja nastavnog gradiva. Prema grafu vidi se kako učenici većinom nemaju većih problema sa savladavanjem gradiva. Kod malog broja učenika pojavljuju se problemi u savladavanju nastavnog gradiva.

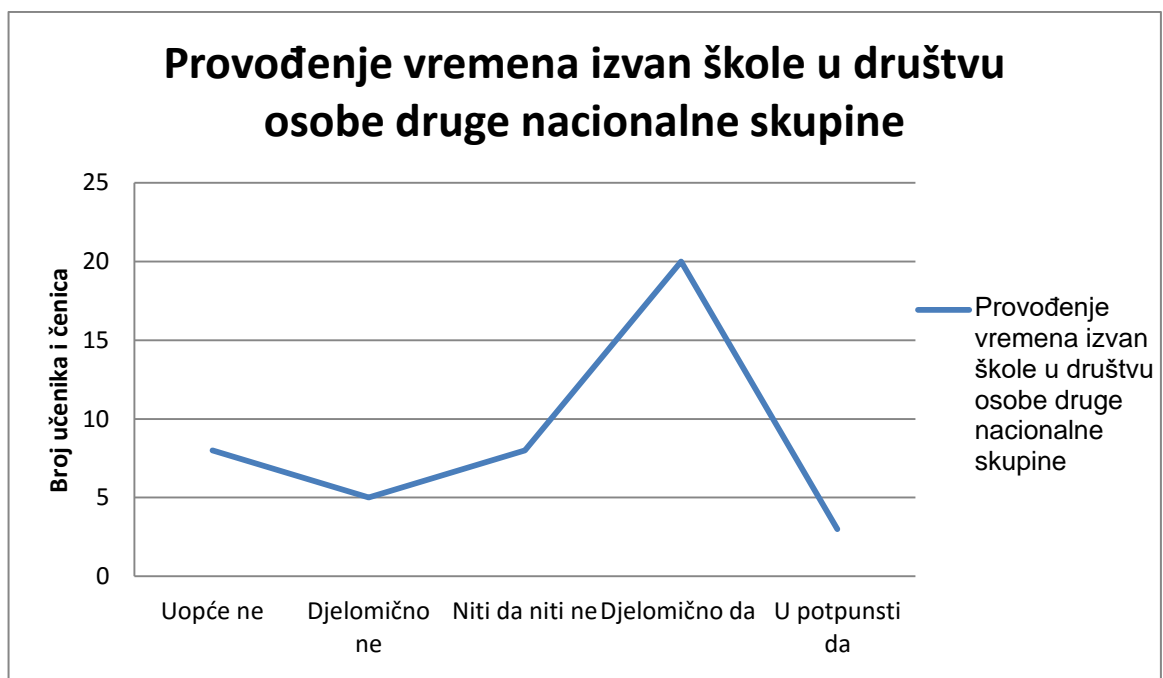
Graf 11:Rezultati o savladavanju nastavnog gradiva (Vlastita izrada)

Na pitanje o provođenju vremena unutar škole u društvu osobe druge nacionalne skupine većina je potvrdno odgovorila. Što pokazuje da učenici znaju i da su svjesni kako u školi na nastavi i izvan nastave komuniciraju i s prijateljima koji nisu iste nacionalne skupine.

Graf 12:Rezultati o okolini u školi (Vlastita izrada)

Nakon nastave i škole učenici imaju vremena za izvanškolske aktivnosti. Tada se također nalaze u različitim „krugovima“ društva gdje se susreću s osobama različite nacionalne pripadnosti. Istraživanjem se pokazalo kako veći broj učenika i učenica provodi vrijeme izvan škole u takvom društvu. Okruženje izvan škole lakše je odabrati i prilagoditi sebi nego ono u školi. Ovim pitanjem pokazalo se kako većina bez obzira na nacionalnu pripadnost rado i izvan škole odabire biti u društvu osoba koje nisu iste nacionalne pripadnosti.

Graf 13: Rezultati o okolini izvan škole (Vlastita izrada)

Na pitanje o zadovoljstvu prijateljstva s osobama različite nacionalne skupine, najveći broj ispitanih izjasnio se da je u potpunosti zadovoljno zbog toga. Broj ispitanika koji su tako odgovorili je 19 te iznosi 51%. Samo jedan ispitanik se izjasnio kako uopće nije zadovoljan zbog toga te također jedan ispitanik djelomično nije zadovoljan.

Graf 14: Rezultati o druženju s osobama različitih nacionalnih skupina (Vlastita izrada)

Od ukupnog broja ispitanih učenika, njih 34 je odgovorilo kako se u potpunosti lijepo osjećaju u okolini u kojoj provode izvanškolske aktivnosti. To iznosi 77%. Nitko od ispitanika se uopće ne osjeća lijepo u okolini izvan škole. Jedna osoba djelomično se osjeća lijepo, dvije osobe ne mogu se točno izjasniti, niti da niti ne, dok se pet osoba izjasnilo da se djelomično lijepo osjeća u okolini gdje provodi izvanškolske aktivnosti.

Graf 15: Rezultati o provedenom vremenu izvan škole (Vlastita izrada)

5.2. Kvalitativna analiza intervjua

Osim ankete između učenika, kako bih se dobio bolji uvid u situaciju na zadanu temu, proveden je intervju između nastavnika. Postavljeno je osam pitanja te će u nastavku rada biti interpretirani rezultati.

Prvo pitanje odnosi se na stav škole prema učenicima manjinske nacionalne skupine. Svi ispitanici dali su jednak odgovor. Izjašnjavaju se kako škola ima pozitivan stav u vezi učenika manjinske nacionalne skupine. Navode kako sve učenike gledaju jednako te kako ne prave razlike u odnosu učenika manjinske i većinske nacionalne skupine.

Drugim pitanje ispitivalo se iskustvo svakog nastavnika pojedinačno u radu s učenicima manjinske nacionalne skupine. Navode kako se iskustvo razlikuje ovisno o svakom učeniku pojedinačno. Stav nastavnika je pozitivan bez većih problema u radu. Problemi u radu koji nastanu jednaki su problemima s kojima se susreću i u nastavi s

učenicima većinske nacionalne skupine. Problemi koje navode su neizvršavanje svih zadataka. Jedini problem koji se razlikuje od problema u radu s učenicima pripadnicima većinske nacionalne skupine je jezična barijera, ali taj problem pojavljuje se u vrlo malom broju.

Sljedećim pitanjem nastavnici su uspoređivali zainteresiranost za učenje i nastavno gradivo učenika pripadnika većinske nacionalne skupine i učenika pripadnika manjinske nacionalne skupine. Na ovo pitanje nastavnici su različito odgovarali. Najveći broj ispitanih nastavnika odgovorio je kako učenici pripadnici većinske nacionalne skupine pokazuju veću zainteresiranost za učenje te za nastavno gradivo nego učenici pripadnici manjinske nacionalne skupine. Dva nastavnika izjasnila su se kako je zainteresiranost individualna, ovisi o učeniku te nema veze s nacionalnom pripadnošću. Također, navode da je svakom učeniku za rad potreban poticaj kako bi se zainteresirali za nastavno gradivo. Jedan ispitanik/ispitanica navodi kako učenici koji nisu dobro savladali hrvatski jezik imaju poteškoća pa su stoga manje zainteresirani.

U četvrtom pitanju nastavnici navode vlastite dosadašnje izazove u radu u razredu gdje nastavu pohađaju učenici različitih nacionalnih skupina. Kao i na prethodno pitanje ispitanici su različito odgovarali. Najviše ispitanika navodi kako je u takvom razredu najvažnije motivirati učenike na rad i da teže što boljim rezultatima, uskladiti im mišljenje o školovanju te krenuti prvo s jednostavnijim nastavnim sadržajem prema složenijem kako bi svi jednako mogli pratiti nastavu. Također, ističu kako je važno učenike naučiti toleranciji prema ostalima koji možda teže savladaju nastavne sadržaje. Manji broj ispitanika ponovo navodi kako je izazov u radu različiti materinji jezik i kulturološka barijera. Jedan ispitanik/ispitanica navodi kako je u takvom razredu bitna i uključenost roditelja te njihova podrška.

Na pitanje o mogućnosti školovanja učenika i učenica pripadnika manjinske nacionalne skupine troje ispitanika navode kako su im mogućnosti jednake kao i učenicima pripadnicima većinske nacionalne skupine. Ostali, odnosno većina misli drugačije. Navode kako im društvo pruža povoljne mogućnosti poput dobivanja više bodova pri upisu za daljnje školovanje. No, problem je u roditeljima i podršci s njihove strane. Najveći problem imaju djevojčice iz konzervativnijih obitelji gdje im se još uvijek brani nastavak školovanja. Tada se javlja problem da se zbog toga ni ne trude dovoljno u skladu sa svojim mogućnostima i potencijalom za učenje.

Šesto pitanje odnosi se na odnos između učenika pripadnika manjinske i većinske nacionalne skupine. Ispitanici su jednako odgovorili da je odnos dobar te da se učenici međusobno družu s godinama sve više. Primjećuju kako se pojedine djevojčice odvoje,

ponekad su suzdržane, dok se dječaci više međusobno družu. Učenici i učenice manjinske nacionalne skupine najviše se družu međusobno, ali družu se i s ostalim učenicima i učenicama.

Unutar razreda učenici međusobno surađuju te je nekim učenicima potreban poticaj za međusobnu komunikaciju. Ako ih predmetni nastavnik zbog izvršavanja zadatka postavi u određene skupine, zadatak uspješno odrade. Postoje dominantni učenici koji pokušavaju nametnuti svoje stavove što ponekad zna biti izvor sukoba. Pripadnici manjinske nacionalne skupine ponekad razgovaraju na svom jeziku te je tako otežana komunikacija. Nastavnici navode kako brzo takav problem riješe.

Na zadnje pitanje nastavnicima o tome jesu li imali problema u komunikaciji s učenicima zbog različitog jezika, svi su odgovorili kako nisu imali problema. Jedan ispitanik/ispitanica navodi kako učenici na početku svog školovanja nailaze na problem pri usvajanju šireg vokabulara hrvatskog jezika. Stoga, imaju problema u izražavanju te pisanju sastavaka.

6. Zaključak i primjena

Rezultati dobiveni ispunjavanjem ankete pokazuju kako su školski uspjeh, ponašanje djece u školi, usvajanje gradiva i slično tome individualni te kako ne ovise o nacionalnoj pripadnosti nego o svakom djetetu zasebno. Uzorak ispitanika sastoji se od djece hrvatske nacionalnosti i djece romske nacionalnosti. Obje nacionalnosti su u velikom broju upoznati sa značenjem pojma nacionalne manjine.

Zapostavljenost u društvu od strane prijatelja pokazala se prisutnom u malom broju. Učenici koji su pripadnici nacionalno manjinskog stanovništva nisu u većem broju odgovorili da se osjećaju zapostavljeno odnosu na nacionalno većinsko stanovništvo. Osjećaj zapostavljenosti javlja se i kod učenika hrvatske nacionalnosti. Ugodnost u školi i koliko je učenicima lijepo pokazuje pozitivne rezultate te da im okruženje i društvo različite nacionalnosti ne smeta i ne stvara probleme. Aktivnost na nastavi i samo savladavanje gradiva također pokazuju pozitivne rezultate te da učenici vole surađivati na nastavi. Prema rezultatima pokazalo se kako su se ipak odgovori djece romske nacionalnosti razlikovala. Oni u različitoj mjeri savladavaju gradivo i pokazuju aktivnost zbog savladavanja hrvatskog jezika. Istraživanje pokazuje da su učenici svjesni kako dio vremena provode u društvu različitih nacionalnih skupina. Rezultatu pokazuju kako ipak više vremena u takvom okruženju provedu u školi nego izvan škole. Učenicima druženje u različitim skupinama ne smeta. Neovisno o nacionalnoj pripadnosti, u najvećoj mjeri odgovorili su kako im takvo društvo u potpunosti stvara zadovoljstvo. Stoga, lijepo i ugodno se osjećaju u okolini gdje provode izvanškolske aktivnosti.

Intervju proveden među nastavnicima škole potvrđuje rezultate koji govore da je sve kod učenika individualno te da ne ovisi o nacionalnoj pripadnosti. Detaljnije opisuje situaciju i potkrepljuje primjerima kako izgleda rad s učenicima u školi gdje nastavu pohađaju učenici različitih nacionalnosti.

Problemi poput neizvršavanja zadataka ili neposlušnost na nastavi, prema nastavnicima, ne ovisi o nacionalnosti nego je individualno. U jednakoj mjeri takvi problem pojavljuju se i kod učenika i učenica pripadnika većinske nacionalne skupine. U aktivnosti i savladavanju gradiva dolazi do većih problema, ali zato što neki učenici nisu dovoljno dobro usvojili hrvatski jezik. Kao glavni problem u radu na nastavi navodi se različiti materinji jezik. Još jedan od problema u obrazovanju učenika pripadnika romske nacionalne skupine je sputavanje od strane roditelja koji u dovoljnoj mjeri ne podupiru učenike i učenice u obrazovanju. Odnos učenika i učenica u razredu i za vrijeme odmora kroz godine sve je bolji. Učenici se više druže te surađuju.

Rezultati ovog rada mogli bi se primijeniti za iduća istraživanja. Moguće je primijeniti znanje o sve boljim odnosima među različitim nacionalnim skupinama te potaknuti daljnji razvoj odnosa. Koristiti rezultati kao poticaj za unapređivanje odnosa između različitih nacionalnih skupina te reducirati moguće barijere u uspostavljanju odnosa i komunikacije. Moguće je koristiti rezultate ovog istraživanja koje su ukazale na probleme. Detaljnije analizirati probleme, napraviti dodatna istraživanja te podupirati nediskriminaciju.

7. Suglasnosti

31.05.2019.

SUGLASNOST

Svojim potpisom dozvoljavam da Patricija Talan u okviru svog završnog rada „Percepcija kvalitete obrazovanja učenika pripadnika manjinskih i većinskih nacionalnih grupa“ na Fakultetu organizacije i informatike Varaždin provede istraživanje u

Ispitanici će biti učenici i zaposlenici škole. Anketa je u potpunosti anonimna i dobrovoljna.

Potpis ravnateljice:

31.05.2019.

SUGLASNOST

Suglasan/suglasna sam _____ (IME I PREZIME RODITELJA) da moje dijete _____ (IME I PREZIME DJETETA) ispuni anketu s ciljem procjene kvalitete komunikacije među djecom. Sudjelovanje u anketi je dobrovoljno i anonimno.

Potpis roditelja:

8. Primjer mjernih instrumenata

8.1. Anketa

1. Kojeg si spola?

- a. ženski
- b. muški

2. Koliko imaš godina?

_____

3. Koji si razred?

_____

4. S kojom ocjenom si završio/završila prethodni razred?

- a. odličan (5)
- b. vrlo dobar (4)
- c. dobar (3)
- d. dovoljan (2)

5. Koja je tvoja nacionalna pripadnost?

- a) hrvatska
- b) bošnjačka
- c) srpska
- d) romska
- e) neka druga pripadnost? _____

6. Na skali od 1 do 5 koliko si upoznat/ta s pojmom nacionalne manjine?

	1	2	3	4	5
Koliko si upoznat/ta s pojmom nacionalne manjine?	Uopće nisam upoznat	Djelomično nisam upoznat	Niti jesam niti nisam upoznat	Djelomično sam upoznat	U potpunosti sam upoznat

7. Na skali od 1 do 5 koliko često se osjećaš zapostavljeno od strane svog razreda ili društva?

	1	2	3	4	5
Koliko često se osjećaš zapostavljeno od strane svog razreda ili društva?	Uopće ne	Ponekad ne	Niti ponekad da niti ponekad ne	Ponekad da	U potpunosti da

8. Na skali od 1 do 5 koliko se osjećaš zapostavljeno u društvu od strane prijatelja?

Koliko se osjećaš zapostavljen o u društvu od strane prijatelja?	1 Uopće se ne osjećam zapostavljen o	2 Djelomično se ne osjećam zapostavljen o	3 Niti se osjećam niti se ne osjećam zapostavljen o	4 Djelomično se osjećam zapostavljen o	5 U potpunosti se osjećam zapostavljen o
--	---	--	--	---	---

9. Na skali od 1 do 5 koliko ti je lijepo u školi?

Koliko ti je lijepo u školi?	1 Uopće mi nije lijepo	2 Djelomično mi nije lijepo	3 Niti mi je lijepo niti mi nije lijepo	4 Djelomično mi je lijepo	5 U potpunosti mi je lijepo
------------------------------	---------------------------	--------------------------------	--	------------------------------	--------------------------------

10. Na skali od 1 do 5 koliko si aktivan/aktivna na nastavi?

Koliko si aktivan/aktivna na nastavi?	1 Uopće nisam aktivan	2 Djelomično nisam aktivan	3 Niti jesam niti nisam aktivan	4 Djelomično sam aktivan	5 U potpunosti sam aktivan
---------------------------------------	--------------------------	-------------------------------	------------------------------------	-----------------------------	-------------------------------

11. Na skali od 1 do 5 kako savladavaš nastavno gradivo?

Kako savladavaš nastavno gradivo?	1 Uopće nemam problema sa savladavanjem gradiva	2 Djelomično nemam problema sa savladavanjem gradiva	3 Niti imam niti nemam problema sa savladavanjem gradiva	4 Djelomično imam problema sa savladavanjem gradiva	5 U potpunosti imam problema sa savladavanjem gradiva
-----------------------------------	--	---	---	--	--

12. Na skali od 1 do 5 koliko često si unutar škole u društvu s prijateljima druge nacionalne skupine?

Koliko često si unutar škole u društvu s prijateljima druge nacionalne skupine?	1 Uopće nisam	2 Ponekad nisam	3 Niti jesam niti nisam	4 Ponekad jesam	5 U potpunosti jesam
---	------------------	--------------------	----------------------------	--------------------	-------------------------

13. Na skali od 1 do 5 koliko često si izvan škole u društvu s prijateljima druge nacionalne skupine?

Koliko često si izvan škole u društvu s prijateljima druge nacionalne skupine?	1 Uopće nisam	2 Ponekad nisam	3 Niti jesam niti nisam	4 Ponekad jesam	5 U potpunosti jesam
--	------------------	--------------------	----------------------------	--------------------	-------------------------

14. Na skali od 1 do 5 koliko si sretan/sretna što imaš prijatelje različitih nacionalnih skupina?

Koliko si sretan/sretna što imaš prijatelje različitih nacionalnih skupina?	1 Uopće nisam sretan	2 Djelomično nisam sretan	3 Niti jesam niti nisam sretan	4 Djelomično sam sretan	5 U potpunosti sam sretan
---	-------------------------	------------------------------	-----------------------------------	----------------------------	------------------------------

15. Na skali od 1 do 5 koliko ti je lijepo u okolini gdje provodiš izvanškolske aktivnosti (npr. trening, odlazak u kino i sl.)?

Koliko ti je lijepo u okolini gdje provodiš izvanškolske aktivnosti	1 Uopće mi nije lijepo	2 Djelomično mi nije lijepo	3 Niti mi je lijepo niti mi nije lijepo	4 Djelomično mi je lijepo	5 U potpunosti mi je lijepo
---	---------------------------	--------------------------------	--	------------------------------	--------------------------------

8.2. Pitanja za intervju

- Po vašem mišljenju kakav je stav škole prema učenicima manjinske nacionalne skupine?
- Kakva su Vaša iskustva u radu s učenicima manjinske nacionalne skupine?
- Usporedite zainteresiranost za učenje i nastavno gradivo učenika pripadnika većinske nacionalne skupine i učenika manjinske nacionalne skupine.
- Koji su po Vašem mišljenju najveći izazovi u učenju i radu u razredu u kojem nastavu pohađaju učenici i učenice različitih nacionalnih skupina?
- Prema Vašem dosadašnjem iskustvu imaju li učenici manjinske nacionalne skupine jednaku mogućnost za obrazovanje od strane društva i roditelja kao i djeca većinske nacionalne skupine?
- Prema Vašem dosadašnjem iskustvu kakav ste primijetili odnos između učenika manjinske i većinske nacionalne skupine?
- U kratko opišite kako učenici komuniciraju unutar razreda? Kakve su njihove navike prilikom druženja?
- Jeste li imali problema u komunikaciji s učenicima koji su pripadnici manjinske skupine zbog različitog materinskog jezika?

9. Popis literature

Središnji državni portal. (n.d.). Preuzeto 25.06.2019. s <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/352>

Državni zavod za statistiku (n.d.). Preuzeto 25.06.2019. s <https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm>

Erceg T. (travanj 2005.). Centar za ljudska prava, Zagreb, Položaj nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj – zakonodavstvo i praksa. Preuzeto 25.06.2019. s https://ombudsman.hr/dodaci/058_polozejnacm.pdf

Štambuk, M. (2000). Romi u društvenom prostoru Hrvatske. Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja, Vol. 9 No. 2-3 (46-47), 2000.

B. Lazić, T. Aparac-Jelušić (2018.); Organizacija i upravljanje zbirkama građe u knjižnicama škola koje provode nastavu na manjinskim jezicima u Republici Hrvatskoj; Preuzeto 08.09.2019. s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=303884

(Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske; Vodič kroz sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj; Preuzeto 25.06.2019. s https://mzo.hr/sites/default/files/links/hrvatski_obrazovni_sustav.pdf)

Hrvatska.eu (n.d.). Preuzeto 25.06.2019. s <https://croatia.eu/article.php?lang=1&id=35>

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina; Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. godine do 2020. godine. Preuzeto 08.09.2019. s <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/Nacionalna%20strategija%20za%20uklju%C4%8Divanje%20Roma%202013-2020.pdf>

Popis grafova

Graf 1: Podaci o spolu	10
Graf 2: Podaci o dobi ispitanika.....	11
Graf 3: Podaci o pohađanju razreda.....	11
Graf 4: Podaci o općem uspjehu	12
Graf 5: Podaci o nacionalnoj pripadnosti	13
Graf 6: Rezultati o poznavanju pojma nacionalne manjine.....	14
Graf 7: Rezultati o zapostavljenosti učenika u školi od strane prijatelja	15
Graf 8: Rezultati o zapostavljenosti učenika izvan škole od strane prijatelja.....	15
Graf 9: Rezultati o osjećaju ugodnosti u školi	16
Graf 10: Rezultati o aktivnosti učenika na nastavi.....	16
Graf 11: Rezultati o savladavanju nastavnog gradiva	17
Graf 12: Rezultati o okolini u školi.....	17
Graf 13: Rezultati o okolini izvan škole	18
Graf 14: Rezultati o druženju s osobama različitih nacionalnih skupina.....	19
Graf 15: Rezultati o provedenom vremenu izvan škole	20